

СУТНІСТЬ ІНТЕРАКТИВНОГО НАВЧАННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

Постановка проблеми. За документами міжнародних організацій (ЮНЕСКО, Організації економічного співробітництва та розвитку, Міжнародної організації праці, Ради Європи, Європейської Комісії, Європейської асоціації педагогічної освіти та ін.) ключова роль у сучасних і майбутніх продуктивних змінах належить освіті і педагогам – найбільшій соціально-професійній групі населення на Землі, яка проголошена «носієм суспільних і освітніх змін».

Одним із важливих сучасних напрямків розвитку професійно-педагогічної підготовки є оновлення на демократичній та гуманістичній основі її пріоритетів, мети, змісту, форм і методів, формування готовності майбутнього вчителя до швидких соціальних та освітніх змін у суспільстві. Реалізація цих завдань багато в чому залежить від здатності майбутніх учителів використовувати сучасні освітні технології, і в першу чергу – особистісно орієнтовані. При підготовці педагогічних кадрів до сучасного рівня професійної діяльності необхідно знайомити їх як із загальними особливостями педагогічної діяльності, так і з сучасними вимогами до навчально-виховного процесу школи, яка постійно модернізується і розвивається.

Саме у процесі навчання в університеті закладаються основи майбутньої педагогічної техніки, технологічної грамотності та загальної технологічної культури педагога. Готовність до використання сучасних освітніх технологій дає можливість молодому педагогу професійно адаптуватися в умовах сучасної школи, успішно розв'язувати складні завдання навчально-виховної роботи, створювати необхідні умови педагогічного впливу, свідомо аналізувати та коригувати результати своєї діяльності. Тому технологічна грамотність як готовність майбутнього педагога до використання освітніх технологій є важливою передумовою досягнення високої якості його професійної діяльності.

Аналіз попередніх досліджень. Проблемі технологізації освітнього процесу приділено багато уваги як вітчизняними вченими (В. Бондар, С. Гончаренко, Р. Гуревич, І. Дичківська, О. Пехота, С. Сисоєва, А. Фурман, Д. Чернілевський), так і зарубіжними (Д. Левітес, М. Кларін, Р. Сафін, Г. Селевко, М. Поташник). У їхніх працях розглядаються різні ідеї, підходи до освітніх систем і класифікацій педагогічних технологій.

Мета публікації полягає у розкритті сутності інтерактивного навчання у вищій школі, висвітленні особливостей його впровадження у навчальний процес.

Виклад основного матеріалу. Сучасні зміни у суспільстві спонукають педагогів шукати інновації та впроваджувати їх у навчальний процес. Процес упровадження інновацій складний, поетапний, потребує належного управління. Перед освітою ставиться важливе завдання – формування нового покоління не лише як носія знань, а як генерації з переважаючим творчим мисленням, що здатна використовувати отримані знання й забезпечувати інноваційний

розвиток суспільства у цілому і країни зокрема.

Саме тому сучасна педагогічна думка висуває на перший план особистісно орієнтоване навчання, що прийнято тепер за основну парадигму освіти. Ця технологія передбачає перевід учня у суб'єкт навчання та забезпечує його розвиток, розглядаючи особистість основною цінністю суспільства. Визнається необхідність реформування системи освіти у такому напрямку, щоб визначити учня центральною фігурою навчального процесу, становлячи тим самим його пізнавальну активність у центр уваги педагогів, управлінців, вчених, розробників програм та засобів навчання.

Сутність інтерактивного навчання полягає у тому, що студент набуває знань і вмінь як у ході скерованої викладачем взаємодії з іншими студентами під час сумісної мовленнєвої розумової діяльності, так і в процесі самостійної творчої та пошукової діяльності, націлених на розв'язання проблемних ситуацій. Унаслідок оволодіння різними стратегіями інтерактивної роботи у студентів повинні формуватися не тільки продуктивні вміння писемного мовлення, але й вміння обговорювати творчі роботи, оцінювати й виправляти написані роботи, аргументовано висловлювати свою точку зору, пропонувати раціональні способи розв'язання проблем.

Інтерактивне навчання – це навчання, побудоване на основі спілкування та взаємодії, що реалізуються в технологіях, методах, організаційних формах. Використання досить нового терміну «інтерактивний» у методичній літературі нині не є усталеним. Зустрічаємо такі формулювання й трактування, як «інтерактивне навчання», «інтерактивна технологія», «сукупність технологій», «інтерактивні форми» та ін. Але головне, що тут ідеться саме про процес спілкування, в якому відбувається обмін інформацією, вміннями, досвідом між студентами та викладачем або між студентами. За О. Пошетун, суть інтерактивного навчання полягає в тому, що «навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів, студентів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання в співпраці), де студент і викладач є рівноправними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, уміють і здійснюють» [3, 262].

У сучасному розумінні для інтерактивного навчання характерні такі риси:

- двобічний характер;
- спільна діяльність викладача та студентів;
- керівництво процесу викладачем;
- спеціальна організація та різноманітність форм;
- цілісність та єдність;
- мотивація та зв'язок з реальним життям;

Головною метою інтерактивного навчання є підготовка особистості до реального життя, формування громадянської позиції, перехід від особистості студента, що самоідентифікується, до особистості, яка самореалізується. Інтерактивні технології стимулюють потребу студента в реалізації свого потенціалу. Використання інтерактивного навчання дозволяє значно збільшити відсоток засвоєння інформації; навчання орієнтоване, на відміну від традиційного, не тільки на засвоєння знань, а й на розуміння, застосування,

аналіз, синтез, оцінювання.

Всі технології інтерактивного навчання потребують напруженої розумової роботи студента та його власної активної участі в здобутті знань. Активність студента, в свою чергу, призводить до глибокого засвоєння знань та вмінь використовувати їх на практиці.

При інтерактивному навчанні змінюється взаємодія педагога й студентів: активність педагога поступається місцем активності студентів, а завданням педагога стає створення умов для прояву їх ініціативи. Педагог відмовляється від ролі своєрідного фільтра, що пропускає через себе навчальну інформацію, і виконує функцію координатора, радника, партнера у роботі студентів, спонукає їх до самостійного пошуку. Студент стає повноправним учасником навчального процесу, його досвід слугує основним джерелом пізнання.

Для обґрунтування вибору терміну «інтерактивне навчання» доцільно розглянути дефініції навчальної діяльності, заснованої на безпосередній взаємодії тих, кого навчають, а саме: «групова робота», «спільна навчальна діяльність», «активні форми навчання», «навчальне співробітництво» та «інтерактивне письмо». На нашу думку жодне з понять не є тотожним поняттю «інтерактивне навчання».

Як «групова», так і «інтерактивна» робота передбачають сумісну діяльність і спільне завдання. Але групова робота, як правило, проводиться студентами в одному місці й одночасно. Інтерактивна робота може проводитися студентами в різних місцях і в різний час. Наприклад, перевірка й аналіз творчих робіт проводяться студентами вдома, а обговорення результатів – у класі. Таким чином, «інтерактивна робота» – поняття ширше і включає в себе «групову» роботу як один із етапів і режимів організації навчальної діяльності.

«Спільна навчальна діяльність» підкреслює спільність завдань і спільність змісту роботи, що виконується. При «інтерактивному навчанні» студенти отримують як спільні, так і індивідуальні завдання, але, загалом, їхня діяльність спрямована на розвиток особистісного писемного мовлення і передбачає поступове зростання частки самостійно виконаних завдань.

Термін «активні форми навчання» акцентує увагу на розвитку ініціативності й самостійності, застосуванні знань на практиці, на активній участі кожного студента, але не обов'язково включає взаємодію тих, хто навчається. Так, використання комп'ютерних технологій вважається активною формою навчання, але студент при цьому може навчатися самостійно. Отже, поняття «активні форми навчання» ширше, ніж «інтерактивне навчання».

«Співробітництво» визначено як «сумісна діяльність» і система організації активності взаємодіючих суб'єктів, яка характеризується: 1) просторовою і часовою співприсутністю; 2) єдністю мети; 3) організацією і керуванням діяльністю; 4) розподілом функцій, дій, операцій; 5) наявністю позитивних міжособистісних стосунків [2, 313]. Але термін «навчальне співробітництво» не виокремлює того, що у процесі взаємодії відбувається взаємонавчання суб'єктів.

Інтерактивне навчання призводить до підвищення мотивації студентів,

оскільки студенту-авторові надається можливість і допомога щодо удосконалення тексту і отримання у перспективі більш високої оцінки. З іншого боку, студент-редактор високо мотивований тим, що його зауваження приймаються до розгляду студентом-автором і часто впливають на позитивний результат його роботи.

Як відомо, основною метою вузівської педагогіки є підготовка фахівця, який відповідає потребам сучасного суспільства. Дослідження з педагогіки виявили ряд протиріч, які існують між навчальною діяльністю студента у ВНЗ і його майбутньою професійною діяльністю.

Основними можна вважати такі протиріччя: 1) між «пасивною» позицією студента, у яку його ставить традиція навчання, і принципово «ініціативною» – у предметному і соціальному змісті – позицією фахівця під час праці, що ускладнює процес адаптації молодого фахівця, який тільки починає працювати; 2) між залученням до процесів праці всієї особистості фахівця і його психічних функцій і процесами сприйняття, пам'яті й уваги, на які спирається, головним чином, традиційне навчання; 3) між індивідуальним характером навчальної роботи студента, індивідуальним способом його розвитку і колективним характером професійної праці, що припускає обмін її продуктами, взаємодію і спілкування фахівців [4].

Ми бачимо розв'язання цього комплексу протиріч саме у застосуванні інтерактивного навчання, що створює умови для активізації навчальної діяльності студентів. Інтерактивне навчання, по-перше, передбачає перенос акценту з навчаючої діяльності викладача на пізнавальну діяльність студента для розвитку його активності, творчості, ініціативності; використання більш ефективної форми взаємодії і спілкування у системі «викладач – студент»; по-друге, створює умови для розвитку особистих здібностей, подальшої індивідуалізації навчання та розвиває вміння студентів вчитися; по-третє, реалізує взаємодію у системі «студент – студент», тобто залучає студента до колективних форм навчання.

Спілкування в системі «викладач – студент» має свої особливості: взаємодія факторів керівництва і факторів співробітництва; формування у студентів почуття професійної спільності з педагогами ВНЗ; орієнтація педагогічного спілкування на дорослу людину з розвиненою самосвідомістю (подолання авторитарних форм впливу).

Здійснення активної взаємодії викладача і студента робить досить актуальним чітке розмежування в єдиному процесі навчання двох складових: повідомлення інформації та її засвоєння. При цьому вирішальне значення має така діяльність студентів, за якої здійснюється засвоєння не тільки знань, але й різних методів, прийомів, способів розумової діяльності при розвитку механізмів опрацювання інформації [2, 31].

Особливу увагу привертають до себе саме ті технології співробітництва, які реалізують рівноправність у суб'єкт-суб'єктних відносинах: студент і викладач разом обирають цілі, зміст, дають оцінки, перебуваючи в стані співтворчості [1, 109]. У цьому випадку функції викладача-педагога дещо змінюються.

Так, педагогічне спілкування зі студентами у процесі навчальної діяльності потребує від педагога оперативно орієнтуватися у мінливих умовах спілкування; правильно планувати та здійснювати систему комунікації, зокрема, мовний вплив; точно знаходити адекватні засоби, що відповідають ситуації спілкування та індивідуальним особливостям студента; постійно відчувати й підтримувати зворотній зв'язок із групою .

Висновки. Аналіз результатів застосування інтерактивних технологій навчання показує, що їх використання значно підвищує якість знань студентів, їхнє мотивоване відношення до процесу навчання, підвищує активну позицію молоді у здобутті знань.

Таким чином, сучасні умови вимагають застосовувати поряд з традиційними формами навчання і нетрадиційні, інноваційні технології, котрі взаємодоповнюють одна одну. Саме використання інтерактивних технологій створює оптимальні умови для розвитку індивідуальності та неповторності кожного студента, розвитку здібностей до навчання як власного самостійного надбання, сприяє розвитку у студентів необхідних професійно-педагогічних умінь.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амонашвили Ш.А. Школа жизни. – М.: Народное образование, 1998. – 80 с.
2. Зимняя И.А. Педагогическая психология. – М.: Логос, 2001. – 384 с.
3. Настільна книга педагога. Посібник для тих, хто хоче бути вчителем майстром / Упор.: Андрєєва В.М., Григораш В.В. – Х.: Вид. група «Основа», 2006. – 352 с.
4. Кривчикова Г.Ф. Методика інтерактивного навчання писемного мовлення майбутніх учителів англійської мови. Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. – Харків, 2005. – 180 с.

МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ ЛІНГВОДИДАКТИЧНОЇ СПАДЩИНИ К.УШИНСЬКОГО У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ 6-7 РІЧНОГО ВІКУ

Видатна особистість Костянтина Дмитровича Ушинського посідає чільне місце у вітчизняній педагогічній теорії. Значна роль його лінгводидактичної спадщини насамперед полягає в тому, що він є одним з найперших педагогів, що пропагували навчання дітей рідною мовою. У своїх численних працях він зазначав, що в мові відображається вся історія народу, тому вона має неперевершене значення для формування й розвитку підростаючого покоління. З огляду на це, К. Ушинський наполягав на тому, що передусім завдання педагога полягає в тому, щоб розвивати розумові сили дитини, допомагати їй опанувати різноманітність і складність навколишнього світу, а саме в цьому визначна роль належить народній мові.

К. Ушинський у першопочатковому навчанні дітей відводив важливу роль усній народній творчості, адже саме у фольклорі живе народне слово, значення якого у формуванні людини важко переоцінити. В основі вчення К. Ушинського про рідну мову як центральний предмет шкільної освіти лежить принцип народності виховання.

Аналізуючи педагогічну спадщину К.Ушинського, ми дійшли висновку, що його погляди про значення рідної мови у вихованні та навчанні дітей мають винятково педагогічну цінність в умовах відродження національної освіти в Україні, яка будується на засадах рідної мови, кращих надбань національної культури у педагогічному процесі школи. Любов до рідної мови, навчання рідною мовою пронизує всі сучасні державні документи про освіту в Україні, в яких рідну мову визначено одним із головних засобів виховання та навчання особистості.

Аналіз педагогічної спадщини К. Ушинського дав підставу для висновку, що його вчення стало теоретичною базою народження в Україні через 100 років, наприкінці ХХ ст. нової педагогічної галузі науки – дошкільної лінгводидактики.

Ідеї К. Ушинського щодо народності навчання й виховання відображено також в основних програмах, що використовуються сьогодні в дитячих садках: «Малятко», «Дитина», «Мовленнєвий компонент дошкільної освіти», «Витоки мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку», «Розвиток українського мовлення у дошкільників».

Відтак, незважаючи на те, що Костянтин Дмитрович жив у ХІХ столітті, його провідні педагогічні ідеї і сьогодні знаходять відображення у дошкільній лінгводидактиці, а, отже, вивчення й використання його спадщини в умовах сьогодення, на нашу думку, значно сприятиме мовленнєвому розвитку дітей старшого дошкільного віку та їхній підготовці до систематичного навчання у школі.

Натомість, на підставі анкетування вихователів і педагогів-методистів

дошкільних закладів, аналізу робочих навчальних планів й опитування дітей старшого дошкільного віку було виявлено відсутність цілеспрямованої роботи з ознайомлення дошкільнят з художніми творами для дітей К. Ушинського та запропонованими ним логічними вправами щодо формування граматичної правильності мовлення.

Метою пошуково-розвідувального експерименту виступило з'ясування стану використання педагогічної спадщини К. Ушинського в сучасному дошкільному навчальному закладі. Задля актуалізації та реалізації педагогічної і лінгводидактичної спадщини К. Ушинського у навчально-виховний процес дитячих навчальних закладів було впроваджено такі педагогічні умови, як-от: ознайомлення вихователів з педагогічною спадщиною К. Ушинського; творче використання засобів, принципів, форм, методів і предметів навчання дітей 6-7 років, що були запропоновані вченим; систематичне комплексне використання в роботі з дошкільнятами художніх творів К. Ушинського для дітей у поєднанні з малими жанрами фольклору.

За результатами констатувального етапу експерименту було з'ясовано, що дошкільнята майже не знайомі як з особистістю Костянтина Дмитровича Ушинського, так і з його творами для дітей. Більшість з дітей знаходилися на нульовому (80 % ЕГ і 78 % КГ) та низькому (20 % ЕГ та 22 % КГ) рівнях. Ніхто з дітей не досяг середнього чи достатнього рівнів, що свідчить про відсутність цілеспрямованої роботи щодо ознайомлення дошкільнят з творчістю К. Ушинського.

Дещо кращим був стан ознайомлення дітей з малими фольклорними жанрами: прислів'я, приказки, загадки і т. ін. Так, на достатньому рівні виявлено 13 % дітей в ЕГ і 15 % у КГ, на середньому рівні було зафіксовано 15 % дошкільнят в ЕГ та 18 % у КГ, на низькому рівні знаходилося 28 % дітей в ЕГ і 24 % у КГ, на нульовому рівні виявлено 34 % дошкільнят в ЕГ та 33 % у КГ.

Запропоновані К. Ушинським логічні вправи, що сприяли граматичній правильності мовлення дітей здебільшого не використовуються вихователями. Основна увага приділяється проведенню дидактичних ігор. Відтак, на достатньому рівні вміння дітей вживати граматичні форми мови було виявлено у 9 % дітей, у КГ – 11 %, на середньому рівні зазначені вміння зафіксовано у 23 % дітей ЕГ та 25 % у КГ, на низькому рівні перебувало 41 % дошкільнят ЕГ і 37 % у КГ, на нульову рівні виявлено по 27 % дітей в обох групах.

За результатами констатувального етапу експерименту було розроблено методику організації навчання дітей старшого дошкільного віку, метою якої було ознайомлення дітей з особистістю Костянтина Дмитровича Ушинського, його художніми творами для дітей та використаними ним прислів'ями, приказками, прислів'ями, загадками, а також рекомендації щодо застосування розроблених педагогом логічних вправ, що сприяють формуванню граматичної правильності мовлення.

Упродовж формувального етапу експерименту нами постійно проводилися навчальні заняття, з метою ознайомлення дітей з творчістю К. Ушинського, відтворювальні бесіди, які будувалися за рекомендаціями педагога